УДК 7.04.01
246.3:281.9

Монах Давид (Перовић)

# СВЕТА ИКОНА, МИ И ШКОЛА

Хришћанин је човек царског и свештеног порекла који живи на литургијски начин, па отуда његово дело, или подвиг, има карактер литургичке свечаности. Конкретан пример иконописца и његовог свештеног дела — иконе, у вези са хришћанином, захтева следећа запажања.

У старорускоj поучној литератури свештеник и иконописац се пореде. Као што свештеник богонадахнутим речима и радњама, а Дух Свети енергијама, истовремено чине да се хлеб и вино претворе у Тело и Крв Христову, тако и иконописац бојама и благодаћу Духа Светога замишља, види, твори и оживљује тело. Зато се и свештенику и иконописцу постављају исти захтеви: водити чист живот, бити муж једне жене... Икону не слика иконописац сам, него се тај процес одвија кроза њ. Свештеник и иконописац се појављују у улози благовесника и сарадника божанске, нестворене благодати. Икона се, опет, попут Светог причешћа, јавља сведочанством Божијег оваплоћења. Она сведочи и о плодовима тог оваплоћења: о светитељима или преображеним, или обоженим, људима, то јест о живим иконама Живога Богочовека. Најзад, у икони и преко ње остварује се наша молитвена веза с њима: с изображеним Ликом Оваплоћеног Логоса Божијег и обоженим људима — човечанством светитеља, а све у циљу нашег доспећа у њихово стање и киноније с њима: „Из неблагочешћа у благочешће прешавши, и светлошћу знања просветливши се, псаламски и рукама запљескајмо, благодарно Богу хвалу приносећи: и на зидовима, и на даскама и на свештеним сасудима изображеној свештеној Христовој икони, и Свепречисте, и свих светих долично поклонимо се, одбацујући безбожну злочестивих веру (наиме, част Лика — иконе, као што говори Василије, прелази на Прволик)", молећи се Христу Богу нашем, заступништвом Пречисте Његове Матере и свих светих, да би нам даровао велику милост (*Служба Недеље православља — Посни триод*).

Тачка сагледања, односно позиција зографа, свештеника, монаха, уопште хришћанина — јесте њихова унутрашња позиција. Они не сликају, не запажају и не оприсутњују одломак нестворено света тајне, па зато и нису

само његови једнострани посматрачи са стране и споља. Они га сликају, актуализују и доживљавају саобразно, сами се при том налазећи унутар нестворeног света тајне. Будући реално присутни у њему, они нису приморани да га замишљају: отуда га они, као његови активни причесници и истовремено носиоци, свестрано приказују и пројављују.

Ако је реч о иконописцу, понављамо — он даје ликове и предмете као целовите, а не онако како би му се они причињавали с неке непомичне тачке централне или нормалне или линеарне перспективе. Поводом формуле Светог Дионисија Ареопагита да „пројављене ствари ваистину представљају иконе невидљивих ствари", Аверинцев је изрекао суд да је Византија управо на том темељу изградила своју теорију иконе — одраза, који је удаљен од свог пралика неком значајном разликом, али који енергијама самога пралика дозвољава да у њему, у одразу, и преко њега, оне, енергије, буду реално присутне; то јест, да изображени лик стварно представља будући портрет, како је отац Стаматис Склирис назвао икону.

Изучавање језика иконе повезано је с дешифровањем језика сликарских поступака, а обоје с нашим спасењем, односно нашим богословствовањем. Семантичку или језичку суштину иконе најјасније су увиђали црквени Оци. Иконописац је од старине упоређиван с језикозналцем, а иконе с писменим или усменим текстовима. Тако је Свети Нил Синајски (V век) писао да се иконе налазе у храмовима „ради поучавања у вери оних који не знају и не могу читати Свето Писмо". Будући да икона за неписмене има исту улогу као књига за писмене, још на почетку се поставило питање иконе, питање језика визуелних знакова и, истовремено, питање паралелизма казивања визуелног и текста. Подсетимо се чињенице да у Старом Завету човек може чути Бога, а у Новом Завету он Га може и гледати. Та околност у начелу оправдава појаву иконе.

Текст иконе је канонизован и без ичег случајног у себи. Као што се преписивач Светог Писма стара да препише текст, сваки пут изнова уносећи у њега извесне језичке новине, али при том не дирајући у његов садржај, тако се и иконописац односи према икони: икона с истим сижеом представља препис једних те истих текстова, којих се, међутим, само језик мења. Ако погледамо речник иконописца, наићи ћемо на, у суштини, предањско-аскетска прозрења и открића православне иконографије: да је процес сликања иконе симболичан процес раскривања слике. Зограф слика *Доличник* или раскрива *долично*, а при том употребљена боја назива се *раскришка* (раскривач). Дотична слика као да се унапред помаља на површини иконе. То, у ствари, значи да је иконописац открива, а не да је ствара. Свештеномученик отац Павле Флоренски каже да „уметник не саздаје лик тако што га износи из себе, него само скида велове узорно с већ постојећег лика: он не набацује боје

на платно, него, рецимо, рашчишћава стране његових наслага или *зайисе духовне реалности*".

Другим речима, покајање једног хришћанина и његово стваралаштво се поистовећују, и на тај начин они постају јединствено дело Духа Светога. Када је о хришћанима реч, хришћанин светотајинским животом постаје жива икона, а његово стваралачко дело — иконопис, постаје одсјај његовог личног обожења, односно одсјај у њему живућег Христа — одсјај Христа Богочовека у коме обитава сва пуноћа божанске славе. То је био и остао пут и начин сликања иконе; иконе Христове која треба телесно да одсликава пуноћу божанске славе (патријарх Павле; упореди: Кол 2 9).

Од наших драгоцених иконописаца очекујемо да они убудуће заиста раскривају ове записе духовне реалности, и да нас онда својим иконама поучавају и подсећају на „наш живот у Христу, заједно са свима светима" (Еф 3 14–19), а тиме и на нашу будућу славу у Христу, са свима прослављенима.

## РЕЗИМЕ

Узмимо ради поређења свештеника, иконописца и лаика. Дух Свети кроз њих, као кроз своје сараднике и благосвеснике, чини тело реалним: свештеник у Светој евхаристији, иконописац кроз ликове светих икона, а лаик кроз подвиг покајања. Икона, као и Свето причешће, сведочанство је оваплоћења Христовог. Плод тог оваплоћења јесу — обожени људи или живе иконе Богочовека Христа. Иконописац изображава ликове и предмете целовитим, а не с непокретне тачке линеарне перспективе. Изображени лик реално представља будући или есхатолошки портрет. Покајање лаика и његово стваралаштво сједињују се, и Духом Светим постају једно дело. И то дело, у коначном виду — јесте одблесак Христа који живи у нама.

## РЕЗЮМЕ

Монáх Давид (Перович)

### СВЯТАЯА ИКОНА, МЫ И ШКÓЛА

Возьмём для сравнения священника, иконописца и любого мирянина. Дух Святой через них, как через своих сотрудников и благовестников делает тело реальним: священник в Святой Евхаристии; иконописец через лики святых икон; а мирянин через подвиг покаяния. Икона, как и святое причастие, свидетельствует воплощение Христа. Плоды этого воплощения —

обóженные лоди, или живые иконы Богочеловека Христа. Иконописац изображает лики и предметы цельными, а не с неподвижной точки линейной перспективы. Изображенный лик реально представляет будущий или эсхамологический портрет. Покаяние мирянина и его творчество соединяются, и Духом Святым становятся одним делом. И это дело, в конечном итоге — отблеск Христа, который живет в нас.